

LF2018 begon met één boek en eindigt met een stapel. Enkele exemplaren verschenen voor of in 2018, andere staan op het punt naar de drukker te gaan. LF2018 op papier.

GITTE BRUGMAN

Wie schrijft die blijft. Een deel van de erfenis van LF2018 zit 'm in een aardige stapel papier. Boeken met terugblikken op evenementen van het afgelopen jaar, catalogi van exposities of speciale uitgaven die verschenen met het oog op de duizenden bezoekers die het culturele topjaar zou trekken naar Leeuwarden en de provincie.

Alles begon met een boek, het bidboek. Niet eens een boek in de zin zoals we ons dat voorstellen. Eerder een dik rapport, zoals je dat verwacht op bureaus van ambtenaren. Maar in de loop van 2018 verschenen er genoeg (foto)boeken, die wel aan ons beeld van een boek voldoen.

In februari bijvoorbeeld verscheen de hertaling van het dagboek van Hidde Dirks Kat, dat tweehonderd jaar geleden verscheen. Vanwege dit jubileum bedachten Dolph Kessler, Egbarta Veenhuizen en Amelander musea-directeur Joope de Jong al in 2016 dat deze walvisvaarder en zijn avonturen aan de basis konden staan voor activiteiten in 2018. In 2016 verscheen een dichtbundel geïnspireerd op het dagboek, geïllustreerd door Veenhuizen. Dat was de eerste activiteit in het kader van wat HDK2018 ging heten. Een soort 'vervolg' hierop was de bundel *Poolkoorts/Arctic Fever* met gedichten van Peter du Jardin en tekeningen van B.C. Epker, die afgelopen jaar verscheen.

Een eveneens tijdig verschenen dichtbundel was *Poetic Potatoes*, omdat de organisatoren dit evenement al ver voor 2018 waren begonnen met de gedichtenuitwisseling tussen het Bildt en Malta. *Poetic Potatoes* was onderdeel van *Potatoes Go Wild*, zoals het 2018-programma van het Bildt werd gedoopt. Onderdeel hiervan was de kunstmanifestatie *Fruchtbere Grönd/Fertile Soel/Vruchtbare grond*, waarbij een drietalige catalogus verscheen. Hierin het werk van de deelnemende Noord-, Oost- en West-Friese kunstenaars, een korte beschouwing op de Friese taalfamilie, plus korte geschiede-

# LF2018 in druk

nissen van de boerderijen waar exposities waren ingericht.

Het multimedia project Iepen Doar(p) begon al vroeg in het jaar met audioportretten via Omrop Fryslân en internet, met foto's van Trytsje Nauta en Marieke Kijk in de Vegte. De wens van initiatiefnemer Sjoerd Litjens om hiervan een boek uit te brengen, ging in november in vervulling. De audiofragmenten zijn hierin verkort weergegeven, de makers blikken terug, evenals Bert Looper, directeur van Tresoar.

De grootste evenementen van afgelopen jaar zijn bedacht met hun eigen fotoboek. Van *De Stormruiter* zagen zelfs twee exemplaren het levenslicht. Een vertaling van de novelle *De Stormruiter* van Theodor Storm, en een boek over de voorstelling met interviews met allerlei betrokkenen (acteurs, film- en decormakers en anderen) voorzien van tientallen foto's. Ook *De Reuzen* kre-

gen een eigen naslagwerk, evenals *De Elfwegentocht* en de *Sports for All Games*. Aan een fotoboek over de *Turfroute* (25 en 26 mei in Smalingerland) wordt gewerkt, net als aan een samenvattend boek over alle Under de Toer-projecten. Dit laatste verschijnt 14 februari.

Door het hele jaar door goed bij te houden wat er allemaal voor moois gebeurde in 2018, konden de makers van het *Leeuwarder Courant/Friesch Dagblad*-fotoboek al snel na de afsluitende ceremonie naar buiten komen met een terugblik. Een uitvoeriger – en fraaiër – boek dan de uitgave van de LF2018-organisatie, al zeggen we het zelf.

Meer of met meer aandacht dan gebruikelijk verschenen er catalogi bij de grote exposities van de Friese musea. Museum Belvédère bracht een grote catalogus uit bij de expositie over Giorgio Morandi. Daarnaast kwam een boekje uit met foto's van Bologna, gemaakt door Ada Duker, de stad die Morandi ongetwijfeld beïnvloedde, met z'n galerijen, kleuren en vormen. Onderdeel van *Wâldman* van Tjibbe Hooghiemstra is een gelijknamige publicatie: een mengeling van catalogus, dichtbundel en geluidsdocument (er zit een klein lawaaiapparaatje in verstoppt, dat in drie talen door elkaar een gedicht citeert). Bij Oase Oranjewoud verscheen het boekje *Oase Oranjewoud - natuur en focus*, met aquarellen uit de vroegere Verkade-albums afgewisseld met hedendaagse natuurfoto's van Ton Broekhuis. En bij de nog lopende tentoonstelling *Frysk, honderd jaar schilderkunst in Friesland* hoort een stevig naslagwerk, gemaakt door samensteller Susan van den Berg.

Bij de LF2018-exposities in het Fries Museum verschenen eveneens catalogi: *Escher op reis* en – op de valreep van 2018 – *Rembrandt & Saskia, liefde in de Gouden Eeuw*. Bij *Mata Hari, de mythe en het meisje* kwam geen catalogus uit, maar het kinderboek *De hoedjes van Mata Hari* van Lida Dijkstra, bij uitgeverij Wijdemeer. (Dijkstra schreef eerder een kinderboek bij de expositie over Lourens Alma Tadema.) Voor

**Wâldman, een mengeling van catalogus, dichtbundel en geluidsdocument**

kinderen kwam rond Escher bovendien een *Tekenboek optische illusies* uit van Emmi M. Visser.

Museum Dr8888 bracht een handzaam boekje uit vol nieuwe collage's, gemaakt door studenten van de Willem de Kooning Academie. Het was onderdeel van de expositie *Beyond Dada en De Stijl: Part II*. De tentoonstellingen *100 jaar De Ploeg* en *De romantiek in het Noorden* in het Groninger Museum vielen onder de LF2018-activiteiten, beide gingen vergezeld van kloeke boeken. Op kleinere schaal, maar verspreid door heel Friesland was *Kunstenaar laat je kunsten zien* te bekijken. Allerlei kunstenaars toonden werk op panelen van 20x18 centimeter. Organisatoren Henk en Aleida Dillerop van Galerie Westerkade komen binnenkort met een boek, waarin ze terugblikken op deze voor hen succesvol verlopen exposities. Uiteraard op formaat 20x18.

En dan zijn er nog een paar speciale uitgaven, zoals *WAD*, behorend bij de film van Ruben Smit. Of het rouwboekje, waarin de 11fonteinen worden beschreven. Louw Dijkstra gaf met zijn uitgeverij Wijdemeer *Obe Postma - selected poems* uit, drietalig (Fries, Nederlands, Engels). Logisch, gezien het naar Postma genoemde taalpaviljoen Obe. Zo hoopten Dijkstra en de stichting Alde Fryske Tsjerke ook dat het drietalige *De Friese Elfkerkentocht* in de smaak zou vallen bij LF2018-bezoekers. *Farm of the World* en de lezingenserie *Food for Thought* van Claudy Jongstra en de haren zullen ook naslagwerken krijgen, waarschijnlijk digitaal en niet voor de verkoop.

Ongetwijfeld missen we dan nog publicaties, maar duidelijk is dat vele LF2018-organisatoren tegemoet zijn gekomen aan de drang om iets vast te leggen voor de eigen medewerkers, het publiek dan wel het nageslacht.

